

PSYCHOLOGIE OSOBNOSTI

MPP0071

VYUČUJÍCÍ

PhDr. Táňa Fikarová, Ph.D. (přednášející, garant)

Mgr. et Mgr. Jan Mareš, Ph.D. (náhradní přednášející)

PhDr. Josef Lukas, Ph.D. (náhradní přednášející)

POŽADAVKY

Prezentace tématu cca 30 min (výběr z nabídky),

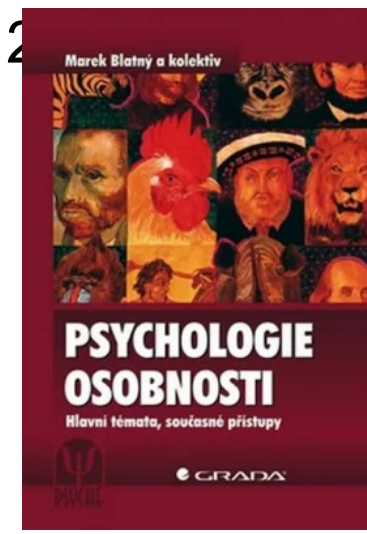
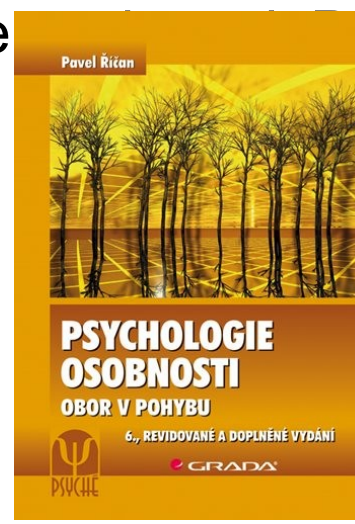
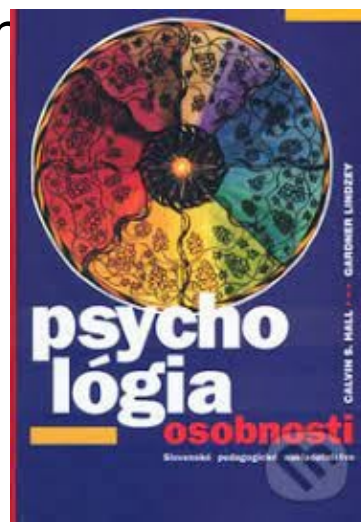
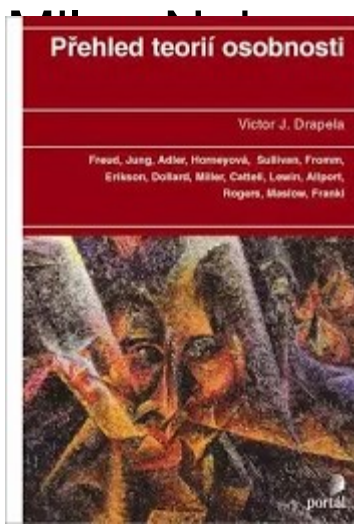
Písemný test (70%)

LITERATURA K TÉMATU

Victor J. Drapela: ***Přehled teorií osobnosti***. Portál 1997, překlad: Karel Balcar.

Calvin S. Hall, Gardner Lindzey: ***Psychológia osobnosti: úvod do teórií osobnosti***. Bratislava: SPN 1997.

Pavel Říčan: **Psychologie osobnosti**. Praha, Grada 2010

TÉMATA

Vývoj osobnosti: zrání a učení (dědičnost x učení)

Teorie temperamentu Cloninger

Teorie temperamentu Eysenck

Teorie temperamentu Thomas, Chessová

5 faktorový model osobnosti (Big Five) (dotazník, vývojové trendy)

TÉMATATA

Intelligence (definice, modely)

Seběpojetí

Teorie motivace

Celoživotní vývoj: Sigmund Freud

TÉMATATA

Celoživotní vývoj: C. G. Jung (funkce vědomí, funkční typy, persona)

Celoživotní vývoj: M. Mahlerová

Celoživotní vývoj: E. H. Erikson

Celoživotní vývoj: J. Piaget

Celoživotní vývoj: L. Kohlberg

TÉMATA

Teorie vývoje: C. Gilliganová

Seberegulace: sociálně-kognitivní pojetí (A. Bandura)

Humanistické teorie osobnosti (gestalt teorie, existenciální teorie)

Teorie attachmentu (J. Bowlby, M. Ainsworthová)

Patopsychologie osobnosti (poruchy osobnosti)

TÉMATATA

Obranné mechanismy (Anna Freudová) x copingové strategie

Behaviorismus (teorie učení, KBT terapie)

PREZENTACE

Základní informace o přístupu, zařazení v kontextu dalších teorií, diagnostické postupy, praktické využití, odraz v popkultuře...

Osobní perspektiva, cílová skupina - spolužáci

POSTAVENÍ PSYCHOLOGIE OSOBNOSTI V SYSTÉMU PSYCHOLOGICKÝCH DISCIPLÍN

Základní psychologické disciplíny	Speciální psychologické disciplíny	Aplikované psychologické disciplíny
obecná psychologie	patopsychologie	pedagogická psychologie
vývojová psychologie	psychodiagnostika	poradenská psychologie
sociální psychologie	zoopsychologie	klinická psychologie
psychologie osobnosti	psychohygiena	psychologie zdraví
psychopatologie	biopsychologie	psychologie práce
experimentální psychologie	neuropsychologie	vojenská psychologie
psychologická metodologie	psychometrie	inženýrská psychologie
dějiny psychologie	diferenciální psychologie	psychologie sportu

<http://vzkvetani.benda-11.cz/>

<http://temperament.wladik.net/>

CO JE OSOBNOST?

V běžné mluvě pojem osobnost spíše synonymem úspěchu (osobnosti kulturního života, sportu...)

Individuálně specifická představa o druhých lidech

- (řada pojetí – teorie mysli, „folk psychology“ ...)

MŮŽE SE OSOBNOST ČLOVĚKA VŮBEC MĚNIT?

V principu tři možné odpovědi:

1. Osobnost se nemění, je stabilní; proto v psychologii používáme pojem osobnost.
2. Osobnost se mění po celý život, vyvíjí se. V některých obdobích rychleji a výrazně, v jiných pomalu a téměř nepozorovaně.
3. Osobnost má z hlediska struktury různé úrovně: některé se příliš nemění, jiné se mění výrazněji.

Do značné míry i otázka vymezení klíčových pojmů (osobnost, změna, stabilita...)

PSYCHOLOGICKÁ POJETÍ OSOBNOSTI – ŘADA RŮZNÝCH POJETÍ (ODRAZ I V „NAIVNÍ PSYCHOLOGII ANEB CO VÍME O DRUHÝCH)

Rozdělení podle řady různých kritérií

Podle Smékal (2005) – šest složek osobnosti:

1. Stavba těla: *Jak vypadá?*
2. Temperament: *Jak rychle a intenzivně prožívá, reaguje a jedná?*
3. Zaměřenost: *Co chce a co nechce, za čím jde a co odmítá?*
4. Schopnosti a dovednosti: *Co umí a dovede, co neumí a nedovede?*
5. Charakter: *Jaký ten člověk je, co je zač?* (jeho mravní zásady, jeho pocit odpovědnosti...)
6. Životní dráha: *Odkud a kam jde?*

• Astenický typ

A

• Atletický typ

B

• Pyknický typ

C

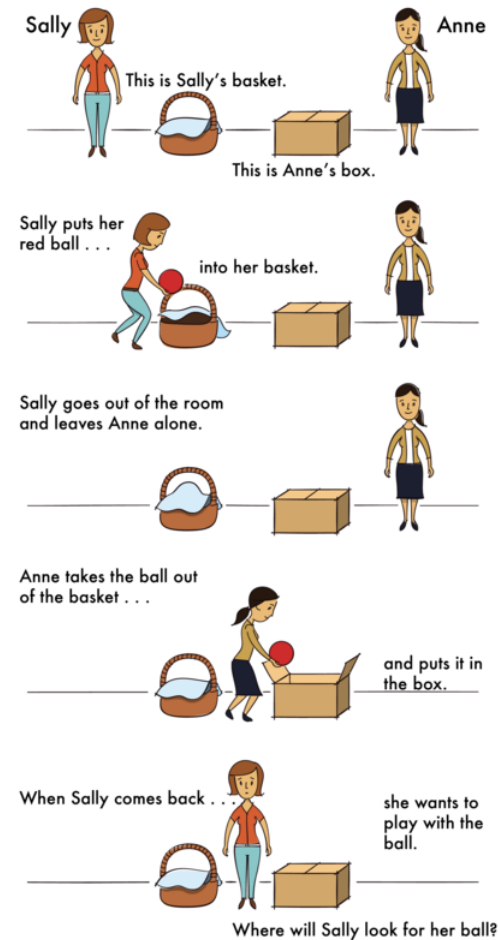
KDY SE ČLOVĚK STÁVÁ OSOBNOSTÍ?

Vývojová psychologie

KDY ZAČÍNÁ CHÁPAT INDIVIDUALITU DRUHÝCH?

Teorie mysli (theory of mind)

- Sullivanová a kol. (1994)
 - 3-4 roky 0%
 - 4-6 let 57%
 - 6-9 let skoro všechny
- Schopnost potlačit vlastní perspektivu a přijmout perspektivu druhého

VYMEZENÍ OSOBNOSTI

Drapela (1997) subjektivně vnímána jako jednotný a pevný celek; ve skutečnosti spíše proces; dynamický zdroj chování, identity a jedinečnosti

Vágnerová (2002) Osobnost funguje jako integrovaný celek, který je individuálně typický a ve svých charakteristických rysech i relativně stabilní.

VYMEZENÍ POJMU OSOBNOST

Hall a Linzey (1970) uvádí, že jednotlivé definice zdůrazňují:

souhrnnost – o. je úhrn psychologických prvků jedince

jednotu – o. je zdrojem integrace jednotlivých znaků

přizpůsobení

jedinečnost – o. je to, co jedince odlišuje od druhých

podstatu – o. je to, co člověk skutečně je

PŘÍSTUPY K OSOBNOSTI (FRIEDMAN, SCHUSTACK, 2012)

psychoanalytický

neo-analytický/ego

biologický

behaviorální

kognitivní

rysový

humanistický/existenciální

interakcionistický

psychoanalytický - důraz na nevědomé vlivy, zdůrazňování sexuálního pudu

ego – důraz na boj self mezi vnitřními pudy a požadavky společnosti

biologický – důraz na limity dané biologickou dědičností

behavioristický – důraz na vědeckou analýzu učení, které formuje osobnost

kognitivní – důraz na aktivní přirozenost lidského myšlení – užívá poznatků kognitivní vědy

rysový – zaměření na shluky rysů

humanistický – zdůrazňuje lidskou přirozenost, seberealizaci a důstojnost

interakcionistický – předpoklad, že se chováme jako různá „self“ v různých situacích

NOMOTETICKÝ X IDIOGRAFICKÝ PŘÍSTUP

psychologie osobnosti jako teoretický obor postupuje nomoteticky
jedinečné či zvláštní zobecňuje

- Idiografické a nomotetické paradigma (Allport, 1937)
 - Nomotetické hledá obecné zákony a principy aplikovatelné na různé lidi (konstrukty jako extroverze, sebeaktualizace aj.)
 - Idiografické se snaží popsat a pochopit specifické projevy konkrétní osobnosti

OSOBNOSTNÍ PROMĚNNÉ

Formální vztahy

struktura osobnosti

dynamika osobnosti

vývoj osobnosti

patologie osobnosti

Obsahová kvalita

temperament

poznání

motivace

integrace

MŮŽE SE OSOBNOST MĚNIT?

Tři úrovně osobnosti (McAdams, 1994)

- dispoziční rysy (dispositional traits)
- osobní zaměření (personal concerns)
- životní příběh (life narrative).

MŮŽE SE OSOBNOST MĚNIT?

Takže – ano i ne.

DISPOZIČNÍ RYSY (MCADAMS)

Relativně nezávislé na vnějších vlivech a kontextu

Zdrojem srovnání lidí mezi sebou

Do jisté míry vrozené, během života relativně stabilní

V psychologii označovány jako **rysy osobnosti**

- např. Big Five (pětifaktorový model osobnosti - dimenze *neuroticismus*, *extraverze*, *otevřenost vůči zkušenosti*, *přívětivost*, *svědomitost*)

OSOBNÍ ZAMĚŘENOST (MCADAMS)

Co čeho chce člověk v určitém období svého života dosáhnout,
Ale také, co nechce dělat, čemu se chce vyhnout.
Konkretizace v podobě plánů, osobních cílů, i strategií.

Kontextově ovlivněné i závislé

Řada teorií např.: osobní usilování o něco (Emmons, 1986), perspektivní motivace člověka (Pavelková, 1990, 2002), osobní projekty (Palys, Little, 1983), aktuální životní úkoly (Cantor, 1990)

Ovlivnitelné

ŽIVOTNÍ PŘÍBĚH (MCADAMS)

Integrace, jednota, soudržnost dílčích složek, celková zaměřenost osobnosti, její životní směřování, smysl života.

Tato úroveň se týká proměn jedincova „já“(self), včetně jeho identity.

Identita je zde chápána jako vnitřní, rozvíjející se příběh, který v sobě integruje rekonstruovanou minulost, vnímanou přítomnost a anticipovanou budoucnost do koherentního, životadárného mýtu; tento životní mýtus posiluje daného člověka (McAdams, 1994, s. 306)

MCADAMS (1994)

„neo-Eriksonovská“ teorie

The Stories We Live by: Personal Myths and the Making of the Self (1993)

METODY POZNÁVÁNÍ OSOBNOSTI

jednotky v nichž osobnost pojmáme (vlastnosti, stavy, děje...) jsou přímému objektivnímu pozorování nepřístupné. Jejich výskyt a působivost vyvozujeme z jejich **projevů** a výskytu jejich zvnějšku pozorovatelných ukazatelů

POZOROVATELNÉ OBLASTI

výpovědi o vlastním prožívání

chování

tělesné znaky

zdrojem údajů je vždy pozorování:
introspekce, extrospekce

METODY POZNÁVÁNÍ OSOBNOSTI

1. Pozorování spontánního chování

přímé, zprostředkované (L life– data; Cattell 1950)

2. Výpověď o sobě

rozhovor, dotazník (Q questionnaire– data)

3. Nepřímé zkoušky (T test – data) – kontrolovaná testová situace

objektivní (schopností), projektivní

JAK MŮŽEME MĚŘIT OSOBNOST

testy subjektivních výpovědí – Minnesota Multiphasic Personality Inventory (MMPI), NEO-PI, Cattelův 16 faktorový osobnostní dotazník (16PF Questionnaire)

projektivní testy: Draw-A-Person, Rorschachova metoda, Thematic Apperception Test

interview

pozorování chování

Descriptors of Low Range	Primary Factor	Descriptors of High Range
Impersonal, distant, cool, reserved, detached, formal, aloof	Warmth (A)	Warm, outgoing, attentive to others, kindly, easy-going, participating, likes people
Concrete thinking, lower general mental capacity, less intelligent, unable to handle abstract problems	<u>Reasoning</u> (B)	Abstract-thinking, more intelligent, bright, higher general mental capacity, fast learner
Reactive emotionally, changeable, affected by feelings, emotionally less stable, easily upset	Emotional Stability (C)	Emotionally stable, adaptive, mature, faces reality calmly
Deferential, cooperative, avoids conflict, submissive, humble, obedient, easily led, docile, accommodating	<u>Dominance</u> (E)	Dominant, forceful, assertive, aggressive, competitive, stubborn, bossy
Serious, restrained, prudent, taciturn, introspective, silent	Liveliness (F)	Lively, animated, spontaneous, enthusiastic, happy go lucky, cheerful, expressive, impulsive
Expedient, nonconforming, disregards rules, self-indulgent	<u>Rule-Consciousness</u> (G)	Rule-conscious, dutiful, conscientious, conforming, moralistic, staid, rule bound
Shy, threat-sensitive, timid, hesitant, intimidated	<u>Social Boldness</u> (H)	Socially bold, venturesome, thick skinned, uninhibited
Utilitarian, objective, unsentimental, tough minded, self-reliant, no-nonsense, rough	<u>Sensitivity</u> (I)	Sensitive, aesthetic, sentimental, tender minded, intuitive, refined
Trusting, unsuspecting, accepting, unconditional, easy	Vigilance (L)	Vigilant, suspicious, skeptical, distrustful, oppositional
Grounded, practical, prosaic, solution oriented, steady, conventional	Abstractness (M)	Abstract, imaginative, absent minded, impractical, absorbed in ideas
Forthright, genuine, artless, open, guileless, naive, unpretentious, involved	Privateness (N)	Private, discreet, nondisclosing, shrewd, polished, worldly, astute, diplomatic
Self-Assured, unworried, complacent, secure, free of guilt, confident, self-satisfied	<u>Apprehension</u> (O)	Apprehensive, self doubting, worried, guilt prone, insecure, worrying, self blaming
Traditional, attached to familiar, conservative,	<u>Openness to Change</u>	Open to change, experimental, liberal, analytical,

JAK MŮŽEME MĚŘIT OSOBNOST

biologická měření: reakční čas, EEG, PET (pozitronová emisní tomografie),
MRI (magnetická rezonance), hladiny hormonů

obsahová analýza: deníků, vlastních záznamů

testy Q třídění: rodinných vztahů, sebehodnocení

TŘI TRADICE VÝZKUMU OSOBNOSTI

klinický přístup

korelační přístup

experimentální přístup

KLINICKÝ PŘÍSTUP

zahrnuje systematické, hloubkové studie jednotlivce

Charcot, Freud, Murray, Rogers, Kelly

- + poskytuje příležitost sledovat širokou škálu jevů a fungování osobnosti jako celku, umožňuje nová pozorování a hypotézy
- obtíže při ověřování pozorování jinými osobami a při formulaci hypotéz pro empirické testování

KORELAČNÍ PŘÍSTUP

= dotazníkový přístup

zdůrazňuje individuální rozdíly a usiluje o stanovení vztahů mezi těmito rozdíly u různých osobnostních charakteristik

klade důraz na měření

velké soubory respondentů

hledá vztahy mezi malým počtem prvků osobnosti

Francis Galton, R. Cattell, Eysenck, big five

+ definování základní struktury osobnosti

- omezení vyplývající z povahy získaných dat (self-report)

EXPERIMENTÁLNÍ PŘÍSTUP

systematická manipulace s proměnnými s cílem získat kauzální vztahy
velké vzorky

obecné zákonitosti vztahů, přímá kontrola nad sledovanými proměnnými

Wundt, Ebbinghaus, Pavlov, Watson

+ objektivita při stanovení kauzálních vztahů

- omezení vyplývající z povahy experimentální situace, hypotézy respondenta o experimentu, očekávání experimentátora

ZDROJE OSOBNOSTI VNITŘNÍ A VNĚJŠÍ ČINITELE

Vývoj osobnosti

dědičnost a prostředí

spory mezi nativistickým x enviromentalistickým pojetím

nativistické stanovisko: rozhodující úlohu má genová výbava

enviromentalistické stanovisko: vnější prostředí

DĚDIČNOST X PROSTŘEDÍ

tyto vlivy nelze oddělit

vhodné otázky:

které z různých genetických možností se uskuteční jako výsledek určitého sledu životních události v daném fyzickém, společenském a kulturním prostředí?

jaké meze jsou vývoji této osobnosti dány genovou výbavou?

ZRÁNÍ A UČENÍ

zrání

hlavní úlohu v utváření osobnosti má dozrávání nervové soustavy a soustavy hormonální

kritická období: na přítomných okolnostech závisí podoba dalšího vývoje

program je dán genově, na realizaci se podílí vnější podmínky

učení

přetrvávající změna v duševní činnosti, navozená psychologickým účinkem zkušenosti

zpevnování, nápodoba, vhled

SITUACE A OSOBNOST - NÁZORY

personologické: rozdíly mezi lidmi v prožívání a chování jsou dány jejich rozdílnými osobnostními vlastnostmi (Allport, Sheldon)

situacionistické: interindividuální rozdíly je možné vysvětlit zkušenostmi, jež v situacích učinili v minulosti (Skinner, Bandura)

interakční: situace, ve které se člověk nachází je determinována osobnostními dispozicemi, stejně jako podněty prostředí

teoretici osobnosti zdůrazňují více psychické prostředí oproti fyzikálnímu

DYNAMIKA A STRUKTURA OSOBNOSTI

dynamika osobnosti se zabývá změnami

struktura trvalými vlastnostmi osobnosti

Prvky osobnostní dynamiky:

děje = procesy

stavy

Prvky osobnostní struktury

vlastnosti a vztahy mezi nimi

DUŠEVNÍ VLASTNOSTI = RYSY

jsou popisnými prvky osobnostní struktury

umožní nám předpovídat v jisté míře chování a prožitky v různých situacích

jsou hypotetickými proměnnými vyvozenými z pozorovatelných projevů

POJETÍ RYSU ZAHRNUJE

soudržnost jeho projevu v chování a prožívání jedince – objevuje se předpokládané vlastnosti přiřazený jev vždy, když jsou srovnatelné okolnosti?

obecnost jeho projevu u téhož jedince za různých okolností (úzkostný člověk bude mít strach v mnoha situacích)

všeobecnost jeho výskytu u lidí vůbec

DVOJÍ POJETÍ RYSŮ OSOBNOSTI

- 1) rysy vyjadřují relativně konzistentní způsoby chování (popisné pojmy)
- 2) rysy vyjadřují relativně konzistentní dispozice k určitým způsobům chování (vysvětlující pojmy)

OBEČNÁ LEXIKÁLNÍ HYPOTÉZA

nejpodstatnější individuální rozdíly jsou uchovány v jazyce

čím jsou jednotlivé rozdíly významnější, tím častěji se uplatňují v každodenní komunikaci a jsou zachyceny jako jednotlivá slova

PĚTIFAKTOROVÁ STRUKTURA POPISU OSOBNOSTI

pět faktorů („BIG FIVE“):

Openness to Experience

Conscientiousness

Extraversion

Agreeableness

Neuroticism

vybraná slova popisující vlastnosti osob ze slovníku a uspořádaná dle faktorové analýzy

Costa, McCrae (1992), Goldberg (1990)

Tab. 3.1 Přídavná jména reprezentující pětifaktorovou strukturu v češtině

Extraverze/ život I.	Prívětivost II.	Svědomitost III.	Emocionální stabilita IV.	Intelekt V.
<i>výřečný</i>	<i>dobrosrdečný</i>	<i>důkladný</i>	<i>klidný</i>	<i>chytrý</i>
<i>průbojný</i>	<i>přívětivý</i>	<i>pilný</i>	<i>vyrovnaný</i>	<i>inteligentní</i>
<i>temperamentní</i>	<i>poctivý</i>	<i>svědomitý</i>	<i>sebejistý</i>	<i>bystrý</i>
<i>energický</i>	<i>snášenlivý</i>	<i>pečlivý</i>	<i>odolný</i>	<i>vzdělaný</i>
<i>společenský</i>	<i>skromný</i>	<i>cílevědomý</i>	<i>duchapřítomný</i>	<i>intelektuální</i>
<i>tichý</i>	<i>panovačný</i>	<i>nesvědomitý</i>	<i>labilní</i>	<i>hloupý</i>
<i>samotářský</i>	<i>útočný</i>	<i>lenivý</i>	<i>neklidný</i>	<i>neinteligentní</i>
<i>plachý</i>	<i>pomstychtivý</i>	<i>nevytrvalý</i>	<i>vznětlivý</i>	<i>nenadaný</i>
<i>ostýchavý</i>	<i>necitelný</i>	<i>chaotický</i>	<i>úzkostlivý</i>	<i>omezený</i>
<i>mlčenlivý</i>	<i>rozpínavý</i>	<i>loudavý</i>	<i>rozrušitelný</i>	<i>nevzdělaný</i>

EXTRAVERZE

společenskost, snadná sociální adaptace, kontakt s lidmi, činnost, výřečnost, sebeprosazování

opačný pól – zaměření na vlastní vnitřní svět, preferování samoty

EMOCIONÁLNÍ STABILITA

stabilní, vyrovnané, podnětům přiměřené reakce jedince s klidem a rozvahou

opačný pól – nestálé, lehce vyvolatelné a podnětům nepřiměřené reakce spojené s kolísáním nálad, neklidem a přecitlivělostí

PŘÍVĚTIVOST

zájem, péče a podpora druhých

opačný pól – lhostejnost, nepřátelství, nevraživost k druhým

SVĚDOMITOST

pečlivost, zásadovost, svědomitost

opačný pól – malý zájem o práci, lhostejnost k cílům

OTEVŘENOST KE ZKUŠENOSTI

nejvíce diskutovaný faktor

pojmenovávaný také jako: intelekt, imaginace, kultura

kultivovanost, zvědavost, tvořivost, nekonvečnost

opačný pól – nekulturnost, omezenost, netvořivost

UPLATNĚNÍ MODELU V KLINICKÉ PSYCHOLOGII A PSYCHIATRII

NEO osobnostní inventáře

NEO-PI-R – NEO Personality Inventory

TEMPERAMENT

Pojmem temperament označujeme v současné psychologii ty *psychologické charakteristiky osobnosti, jež jsou vrozené (dědičné), můžeme u nich identifikovat biologický základ a týkají se formální (stylistické¹, průběhové, dynamické), nikoli obsahové stránky chování a prožívání.*

H. J. EYSENCK (1916 – 1997)

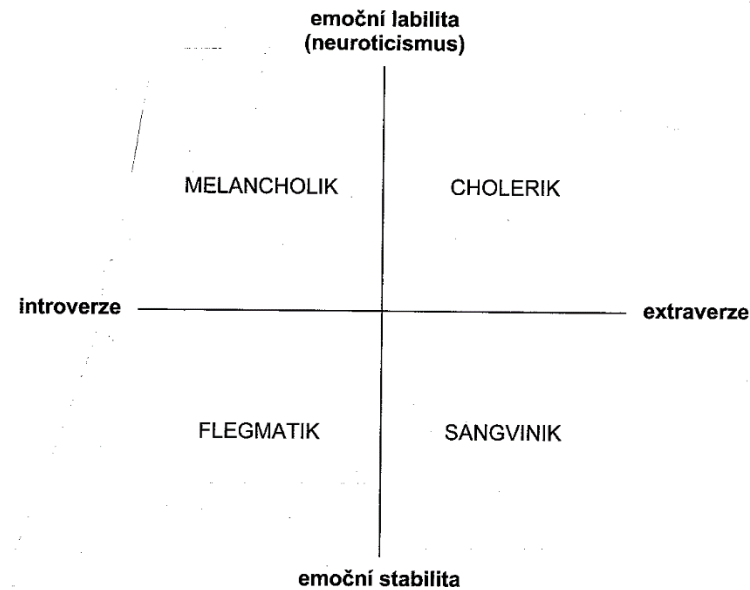
Pod pojmem temperament chápe Eysenck osobnost v užším smyslu, tedy *osobnost bez její kognitivní složky* (bez inteligence a mentálních schopností). Za základní rysy osobnosti, tvořící její strukturu, považuje dimenze **extraverze, neuroticismu a psychoticismu**, o nichž předpokládá, že jsou na sobě vzájemně nezávislé (Eysenck, 1990, 1991, 1992).

H. J. EYSENCK (1916 – 1997)

extraverze – introverze

neuroticismus

psychoticismus

H. J. EYSENCK (1916 – 1997)

Extraverze – introverze

dvojí možné zaměření jedince na vnější nebo vnitřní svět

Neuroticismus – dimenze emoční lability x stability

Psychoticismus – náchylnost ke psychóze

Cholerika charakterizuje především věcné myšlení a energická vůle, když je potřeba udělat nějakou práci. Rád je v popředí, udává tón, často také rozhoduje a těší ho, když pro své cíle získá následovníky

Sangvinika charakterizuje svěžest a radost. Vyznačuje se bohatstvím nápadů a dovede budit nadšení. Nerad stojí v popředí, ale ve středu pozornosti, obklopen ostatními, na které působí svým kamarádstvím, kolegiálníitou a pochopením.

Melancholika charakterizuje hloubka myšlenek a vytrvalost, s níž je přináší. Než se rozhodne zastávat s přesvědčením nějaký názor, dlouho o tom přemýšlí. Stojí rád v pozadí, chce však spolurozhodovat a často je hnací silou.

Pro **flegmatika** je charakteristický jeho nepřekonatelný klid a vyrovnanost, stejně jako přátelství a vytrvalá drobná práce. Nechce stát v popředí, ani ve středu, ani v pozadí. Chce být ostatním rovnocenným partnerem.

CLONINGERŮV NEUROBIOLOGICKÝ MODEL TEMPERAMENTU

Tab. 2.1 Deskriptory pólů temperamentových dimenzí v systému C. R. Cloningera

Temperamentová dimenze	Deskriptory extrémních variant	
	vysoký skór	nizký skór
Vyhýbání se poškození	pesimistický bázlivý plachý unavitelný	optimistický odvážný společenský vitální
Vyhledávání nového	zkoumající impulsivní výstřední dráždivý	opatrný rigidní uměřený stoický
Závislost na odměně	citový otevřený vřelý účastný	kritický odměřený netečný nezávislý
Perzistence	horlivý pevný ctižádostivý perfekcionista	apatický nestálý vzdávající se pragmatik

PREDIKCE PORUCH OSOBNOSTI

Cloninger se zabýval i využitím temperamentových dimenzí v predikci poruch osobnosti. Na základě dílčích nálezů lze podle Cloningera vysledovat určité obecné inklinace k poruchám osobnosti v závislosti na temperamentových dispozicích. Osoby s úzkostnými poruchami osobnosti (klastr C podle DSM-IV²) mají vysokou míru vyhýbání se poškození, impulsivní poruchy osobnosti (klastr B podle DSM-IV) souvisejí s vysokou mírou vyhledávání nového, vyhýbavé (aloof) poruchy osobnosti (klastr A podle DSM-IV) jsou spojeny s nízkou závislostí na odměně a u obsesivních pacientů byla zjištěna zvýšená míra perzistence.

TEMPERAMENT AND CHARACTER INVENTORY

TCI – Test temperamentu a charakteru - Cloninger

- biologická či psychobiologická teorie osobnosti - sedmidimenzionální model osobnosti
- T- vyhledávání nového, vyhýbání se nebezpečí, závislost na odměně, odolnost (perzistence)
- Ch – sebeovládání (sebezaměření), spolupráce, sebetranscendence
- dotazník – tvrzení, odpověď na 5 bodové škále

Pojmem temperament označujeme behaviorální a prožitkové charakteristiky osobnosti zakotvené v biologických faktorech.

SEBEPOJETÍ

Pro začátek vyjdeme z obecně sdílené definice sebepojetí. V psychologii označujeme tímto pojmem *souhrn představ a hodnotících soudů, které člověk o sobě chová:*

„Sebepojetí (self-concept) může být snadno definováno jako vidění nebo mentální reprezentace sebe.“ (Van der Werff, 1990, s. 33)

„V nejširším smyslu je sebepojetí percepcí sebe samého. Tyto percepce jsou formovány prostřednictvím zkušenosti s prostředím ... a jsou ovlivněny zvláště posílením z prostředí a od významných druhých.“ (Shavelson, Hubner a Stanton, 1976, s. 411)

„Sebepojem je složitým konstruktem implikujícím kognitivní strukturu, ač ne výlučně, pozůstávající z verbálně nebo sémanticky zakódovaných generalizací, do nichž se integrují nové údaje a snad také pro subjekt specificky důležité behaviorální vzorky. Tato zevšeobecnění zahrnují vlastnosti, schopnosti, vědomosti, hodnoty, postoje a sociální role, všechno, čím se subjekt definuje a zhodnocuje. Jsou to především ty charakteristiky, které považuje za sebeprofilující, a na nich závisí, jak bude s jakoukoli personální informací naloženo.“ (Papica, 1985, s. 19)

KOGNITIVNÍ ASPEKT JÁ - SEBEPOJETÍ

vývojově – postupné narůstání informací o sobě na základě vlastního úsudku či informací od druhých

princip význačnosti – obsahy sebepojetí se formují kolem význačných aspektů Já

EMOČNÍ ASPEKT JÁ - SEBEHODNOCENÍ

stabilita sebehodnocení je důležitější než to, zda je sebehodnocení nízké či vysoké

KONATIVNÍ ASPEKT JÁ - SEBEREGULACE

motivační

aspirace, cíle jako měřítko sebehodnocení a pohnutec chování

SOCIÁLNĚ KOGNITIVNÍ POJETÍ SEBEREGULACE DLE A. BANDURY

sebepozorování – zaměření pozornosti k vlastnímu chování

hodnocení opírající se o **osobní standardy** - hodnoty jako měřítko pro regulaci vlastního chování

reakce na vlastní chování – hmotné, hodnotící

SOCIÁLNĚ KOGNITIVNÍ POJETÍ SEBEREGULACE DLE A. BANDURY

vědomí vlastní účinnosti

zážitek mistrovství - přispívá k vysokému vědomí o vlastní účinnosti

zástupná zkušenost – „když to svedou ostatní, tak já také“